Μ.Μ. 19

2η Θεματική Ενότητα

Είναι παθιασμένες πως στην σύγχρονη υλοκρατική κοινωνία, οι διαφορετικές μορφές καλλιτεχνικής έκφρασης διαδραματίζουν αποφασιστικό ρόλο τόσο σε κοινωνικό όσο και σε ατομικό επίπεδο. Ο ρόλος της τέχνης είναι πολυσχιδής, αφού αναλαναπτύσσει και υποστηριοποιεί τον άυλο κόσμο των ιδεών, ενώ παράλληλα εκφοβίζει και εξευγενίζει τόσο τον δέκτη όσο και τον ίδιο τον καλλιτέχνη. Η ιδιαίτερη αυτή σημασία της τέχνης, λοιπόν, οδήγησε αξιόλογους πνευματικούς τομείς και τα πλέον έγκριτα πνεύματα της φιλοσοφίας να αρθρώσουν φιλοσοφικό λόγο για ζητήματα που άπτονται της αισθητικής, όπως για παράδειγμα ένα σύνολο τον τρόπο με τον οποίο επιδρά το εκάστοτε καλλιτέχνημα στο κοινό.

Στην σχέση του έργου τέχνης με τους δέκτες ασχολήθηκε και ο Γερμανός φιλόσοφος Φρίντριχ Νίτσε, ο οποίος στο έργο "Η Γέννηση της Τραγωδίας" διακρίνει δύο αισθητικά ένστικτα που προσδιορίζουν τον ιδιαίτερο ρόλο των τεχνών συγκεκριμένα, ισχυρίστηκε πως η απολλώνια τέχνη που συνδέεται με τον φαινομενολογία και μεταλλάσσει γύρω μας ονειρικές καταστάσεις, λειτουργεί εξαγοητευτικά και δύναται να μεταφέρει ένα αίσθημα ατάραχης και γαλήνης. Από την άλλη, υφίσταται ένα διονυσιακό ένστικτο, το οποίο είναι εφάμιλλο με τον έντονο της μέθης, ενθαρρύνει τον δέκτη μέσω της κατάρρευσης της ατομικότητάς του και αίρει τις διαχωριστικές γραμμές των μετεχόντων σε αυτό. Τα δύο αυτά αισθητικά ένστικτα λειτουργούν αντιμαχόμενα στις διαφορετικές τέχνες, ή στους κόσμους της ίδιας μορφής καλλιτεχνικής έκφρασης. Ενώ η σύμπραξή τους συνεπάγεται την δημιουργία μιας υψηλής αισθητικής ανχένας που προκαλεί η τραγωδία.

Η νιτσεϊκή αυτή προσέγγιση παρουσιάζει χαρακτηριστικές ανομοιότητες με αντίστοιχες θέσεις σπουδαίων φιλοσόφων. Πιο συγκεκριμένα, ο Καντ ισχυρίζεται πως η διάκριση του ωραίου, που προκαλεί ψυχική

(*) Πράξεις χαρακτηριστικά "η δυσπιστία εκφράζεται ως ένα παιχνίδι που παίζει η ζωή με τον εαυτό της στην αιώνια πλαστότητα της ευτυχίας της"

τέρψη μέσω της αταραξίας από το υπέροχο το οποίο συνεπάγεται δέος. Αντίστοιχα ο Πριστλέιν υπογραμμίζει των ~~[illegible]~~ υπόταξη της μουσικής τέχνης σε πρακτική ή ηθική ~~[illegible]~~ η οποία συμβαίνει στην παιδεία, και ~~[illegible]~~ διαφοροποιείται από ~~[illegible]~~ τα άδηλα ενθουσιαστικά ή φρενητικά χαρακτήρα. Ξέρει να αντιστοιχεί η εκφραστική αναφορά της μουσικής, ~~[illegible]~~ της τέχνης που κατ' Πριστλέιν συνιστά "το μέγιστον των ιδιωμάτων", σε κατ' εξοχήν τυχή διονυσιακής απόψεως. Τελικά οι ~~[illegible]~~ εικαστικές τέχνες όπως και η ποίηση κρίνονται ως αποφασιστικές μορφές έκφρασης.

~~[illegible]~~ Η ειδική σύνθεση των παραπάνω στοιχείων επιφέρουν ~~[illegible]~~ ιδιαίτερη συγκίνηση ~~[illegible]~~ της τραγωδίας ~~[illegible]~~ που έχει απαρχολήσει καλλιτέχνες και φιλόσοφους αναζητώντας και ~~[illegible]~~ χωρίς παραστατικές εξέτασης. Παραστικότερα, η κάθαρση, δηλαδή η φυσική αρίνιση του θεατή μέσω της δικαίωσης του ήρωα ή της αποκαθάρσεως της φυσικής ~~[illegible]~~ ταξής, ~~[illegible]~~ συνιστά κατά τον Πριστλέιν το τέλος ~~[illegible]~~, τον σκοπό της τραγωδίας. ~~[illegible]~~ Στο έργο "Περί ποιητικής" αναφέρεται πως η κάθαρση επιτυγχάνεται μέσω του εξείδους, δηλαδή της συμπόνιας προς τον πάσχοντα ήρωα και του φόβου, της φρίκης απέναντι σε γεγονότα και της αγωνίας του θεατή να μην έχει παρόμοια τύχη. Η ~~[illegible]~~ ηδονή από αυτοφίλαυτα γεγονότα ~~[illegible]~~ επαφίεται στον ποιητή, ο οποίος κεφαλαιώνει τον πόνο και οργανώνει την δράση. Στην διάρκεια των αιώνων, ~~[illegible]~~ οι αισθητικές φιλοσοφίες τονίζαν ~~[illegible]~~ στην παραπάνω σχέση της οδύνης του ήρωα με την ηδονή του θεατή. Η ζωντανή έρευνα, αξιώνει πως ~~[illegible]~~ αφού ο θεατής αναγνωρίζει στον πάσχοντα ήρωα τον εαυτό του, ~~[illegible]~~ στην τραγωδία εξαφανίζεται ένας σαδομαζοχισμός που εκφράζει πόνο και δέεση. Ο Νίτσε, αντίθετα, προβάλλει στην ανατομία ~~[illegible]~~ της θέσης ηδονής και οδύνης, ανάγοντας την ευχαρίστηση στην δύναμη του αισθάνεται ο θεατής από την υπέρβαση της εκάστοτε δυσκολίας. (*) Στην θέση αυτή αντιτίθεται ο Λίγκερ ο οποίος κρίνει την εκ της οδύνης ηδονή ως "ακάθαρτη" και

παρωνίδα του ~~[illegible]~~ αποδιωγμού στοιχείου. ~~Η καθαρότητα της κάθαρσης είναι~~

Παρ' όλα αυτά και παρά τις επί μέρους διαφωνίες, μέλεια οι, η κάθαρση είναι ~~[illegible]~~ ένα από τα πλέον μεγαλειώδη και έντονα συναισθήματα. Η επιστροφή στην πραγματικότητα είναι οδυνηρή και προκαλεί ~~[illegible]~~ αδυναμία διάθεση. Η νιτσεϊκή φιλοσοφία υποστηρίζει πως, ενώ η τέχνη "ένα μεταφυσικό συμπλήρωμα της πραγματικότητας", ~~[illegible]~~ συμβάλλει στην ανακούφιση από τα καθημερινά δεινά, ενώ με την πάροδο της καθαρτικής της λειτουργίας το άτομο δοκιμάζεται, ανιχνεύοντας την αδυναμία του να αγγίξει το περιβάλλον του. Πράγματι, μέσω του μεγαλείου της τέχνης το άτομο δύναται να εισέλθει σε δυνατές καταστάσεις που του προκαλούν είτε ψυχοπνευματική ισορροπία είτε παράφορη ασθενικότητα, εφόδια που συνηγορούν υπέρ του σπουδαίου ενός εξιδανικευτικού μονόπρα της μυθικής.

Από τα παραπάνω καθίσταται φανερό πως τίθενται άξιοι περιορισμοί στην κριτική ενός έργου τέχνης. Είναι, μέλεια, κοινός αποδεκτό πόσο από το ευρύ κοινό όσο και από εξιδικευμένους φιλοσόφους πως η κριτική προσέγγιση φέρει μεγάλη ευθύνη. Ορθότερη φαντάζει η υιοθέτηση μιας πλέον θετικιστικής στάσης ως προς τα έργα τέχνης και την ανυπεξαιρετότητα του ωραίου. Ο πουριτανισμός και η ηθική δύνανται να λειτουργήσουν ανασταλτικά στον σχηματισμό μιας κρίσης, ενώ σύμφωνα με τον Λίμπερ το πλέον σημαντικό κριτήριο είναι το συναίσθημα λόγω της αυτοαναφορικότητάς του. Με άλλα λόγια, η νεοφιλική συγκίνηση της κάθαρσης λυώνει και δεν υπόκειται σε τεχνοκρατικούς καλλιτεχνικούς περιορισμούς.

~~Χαρακτηριστικό παράδειγμα σύγχρονη η κριτική~~

Η σύνθεση των παραπάνω σκοπείων επιφανίζει κατάφορες επιδράσεις στις σύγχρονες μορφές τέχνης, ενώ έχει σδηγήσει τους σύγχρονους καλλιτέχνες στην δόμηση ενός καλλιτεχνικού μωσαϊκού από διαφορετικές τάσεις, ιδέες και συναισθήματα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα καλλιτεχνικού κινήματος στο κινηματογραφικό γίγνεσθαι αποτελεί το καλλίτεχνο "Δόγμα του '95," ~~[illegible]~~

ένα άλμπουμ συμβόλαιο, το οποίο υπογράφηκε το 1995, μεταξύ σοβαρού και ασεβούς, από τον αγραν γκρέζε των Δανών σκηνοθετών. Κεφαλαιο φόβο στον σκηνοθετικό του διαβαλλόταν ο Γιαρς Φον Τρίερ και ο Τόμας Βιντερμπέργ ο οποίος συνέταξαν τα "ιδρυτικά" του με γνώμονα τις ηθέλα διαδεδομένες μεθόδους του ανεξάρτητου σινεμά. Ενδεικτικοί περιορισμοί που προέκυψε το δόγμα ήταν η απουσία όλων, φωτογραφικών εφέ, μουσικής και περιττών σκηνικών, ο δια χειρός χειρισμός της κάμερας και η υπερβολική χρήση των χαρακτήρων ένατι της ηθοποιίας (σε αντιδιαστολή με τις αριστοτελικές θέσεις περί μύθου και ηθών). Η αυτοπρόσωπα και ο αόριστος χαρακτήρας του "δόγματος", που ίσως ευθύνονταν για τις βραχυπρόθεσμα του, παραδόξως αύξησαν κατά μεταμοντερνική πρόοδο την δημιουργικότητα των καλλιτεχνών που το υιοθέτησαν και προσέφερε στην ελληνική τέχνη καλλιτεχνήματα που διεκδικούν την καθολικότητα.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα έργου τέχνης που εμπνεύστηκε μερικές από τις αρχές του "δόγματος" και μέσω αυτών προβάλλει στον πλέον δημιουργικό συνδυασμό του αποβλήτου και του διονυσιακού ενστίκτου σύγχρονα η ταινία "Χορεύοντας στο σκοτάδι" ("Dancer in the dark") του Δανού καλλιτέχνη Γιαρς Φον Τρίερ. Η πλοκή τοποθετείται στην Αμερική του '60 όπου η ηθίμα, μια τσέχα μεταναστρια, που χάνει σταδιακά το φως της, πρόκειται να εξοικονομήσει χρήματα για την θεραπεία του γιου της, ο οποίος πάσχει από την ίδια οφθαλμιατρική ασθένεια. Η ταινία αποτελεί ιδιοφυή σύμφυση του μεταδράματος με το μιούζικαλ, δηλαδή της αποφασιστικής έκφρασης των ανθρωπίνων συναισθημάτων με τις τέχνες της μουσικής, η οποία κατά τον Λουκάτο συνιστά την "ουσία όλων των φαινομένων", ~~ο συνδυασμός της διονυσιακής μουσικής τέχνης με τις~~ των κατ' εξοχήν διονυσιακή τέχνη. Σε πρακτικό επίπεδο, ο σκηνοθέτης με αφηγηματικά μέσα, κατακερματισμό εφαρμογή και σκληρό φόβο προβάλλει σε μια κατάθεση ψυχής, ενώ η Μπιορκ, εξαιρετική ενόργανη καλλιτέχνης

(*) η αξία της τέχνης και της αισθητικής απόλαυσης

στον κόσμο της βουλιμίας, ξεδιψάνε με μελαγχολία και αυτοαφυπνιόμο το υποκριτικό της τάξιμο, κρατώντας τα νιάτα του πρωταγωνιστικού ρόλου και κατακτώντας επάξια μια θέση στο πάνθεον των κινηματογραφικών ηρωίδων. Σε ιδεολογικό επίπεδο, η ταινία αποκαλύπτει αδιφώνει δίχο για θέματα όπως η μητρότητα(*), η σωματική τοιν και η καταθλιπτική θεώρηση που δίνει των σύγχρονη κοινωνία αναλογιζόμενες αποδοκιμαστικούς τρόπους για να ικανοποιήσει των αδηφάγα μανιοδοξία της. Οποιαδήποτε περαιτέρω εφηνεία θα ήταν επίβημα για την ταινία, αφού η αξία της συνίσταται στην θέασή της και στην κατ' εξοχήν καλλιτεχνική φιλοσοφία της.

Καταληκτικά, συνάγεται το συμπέρασμα πως η σχέση του θεατή με το εκάστοτε έργο τέχνης αποτελεί μια πολύσυνθετο που επιδέχεται ποικίλες αναγνώσεις. Η δημιουργία τέχνης έρχεται στον χώνιμο συνδυασμό διαφορετικών αισθητικών εννοιών που συντελούν καταλυτικά στην πολύπλευρη του θεατή και στην ανακοίνωσή του από κάθε προσωπικότητα της καλλιτεχνικότητας. Πραγματικά πρόσωπα, λίγα, για την λύση των καλλιτεχνικών εμπειριών(*) αναφαίνεται η κάθε προαίρεση και η απαλλαγή του θέατη από ηλικιακούς περιορισμούς. Μόνο έτσι το καλλιτεχνικό δημιούργημα θα μπορεσει πια ως εφαλτήριο πνευματικής καλλιέργειας και θα αποκτά υφέλιμο για το κοινό.

(*) και των επιτεύξη της ευτυχίας